

MEXIČANIA SI VEDIA VYCHUTNÁVAŤ ŽIVOT

„... Coco je jeden z naj dôveryhodnejších mexických animovaných filmov, kde sa odráža mexická kultúra taká, aká je...“, povedala mi v polovici rozhovoru sr. Jana Smutná SSpS, ktorá absolvovala trojročnú misijnú skúsenosť v Mexiku. Mne sa vtedy aktivovala predstavivosť ovplyvnená vizualitou tohto filmu. No za všetkou tou pestrofarebnosťou, bujarosťou, oslavami

a tancami, ktorými sú Mexičania známi, tkvie čosi podstatné o tom, ako vnímajú svoj život, čo sa podarilo odhaliť sestre z Misijnej kongregácie služobníc Ducha Svätého v Ivanke pri Nitre.

Misia súvisí s tým, že ste vstúpili do kláštora. Išlo o dlhší proces premýšľania nad vstupom do rehole alebo zohral úlohu nejaký významný iniciačný moment?

Určite to bol dlhší proces, ono to tak naberalo na vážnosti. Keď som vo formácii mala možnosť rozmýšľať nad svojím životom a dať si dokopy mozaiku, späťne sa mi vynárali záblesky z detstva, keď som rada kreslila Pána Ježiša – srdce Ježišovo. Páčili sa mi tiež pekné príhovory kňazov na svätej omši. V denníku som si našla napísané, že by som chcela byť sestričkou, no nepamätám si, že by som to ako dieťa nejako riešila. Na základnej škole sme si s kamarátkami vymysleli rehoľu na voľnej nohe, lebo sme chodili spievať do zboru sv. Ladislava. Hovorili sme si, že by sme nešli do kláštora, ale rehoľa na voľnej nohe by nás bavila. Teraz sa na tom smejem, že ja som naozaj vstúpila a moje kamošky sa vydali.

Čo alebo kto vás ovplyvnil?

Najsilnejšie to prišlo na vysokej škole, už som sa pýtala, aký je zmysel môjho života, či chcem rodinu. Rok vo Francúzsku bol rozhodujúci, lebo tam som šla s tým, že sa mi splnil sen ísť študovať do Francúzska a za to som cítila pánu Bohu veľkú vďačnosť. Pýtala som sa ho: tak veľa som od teba dostala, čo ti mám dať ja? Ten rok mi veľmi pomohol v rozhodnutí, keďže som bola oddelená od rodiny, od všetkého, že som tam bola iba ja, ja sama sebou, taká, aká som a snažila som sa počúvať, čo Boh odo mňa chce.

Štúdium jazyka a literatúry, práca s mladými ľuďmi či deťmi, viera a čítanie Svätého písma vám zaiste pomohli porozumieť symbolickému jazyku, a tým aj rozumieť náznakom, ktoré vám prichádzali do života. Myslím si, že to vám veľmi uľahčilo rozhodnutie.

To som si nikdy neuvedomila, ani som nad tým takto nepremýšľala, ale je pravda, že som veľmi citlivá na slová. Slovo sa ma vie vždy dotknúť. Pamätám si niektoré pasáže zo Svätého písma, ktoré sa ma hlboko dotkli a zasiahli moje srdce. Druhá vec je to, že ma fascinuje práca s deťmi. Sú veľmi citlivé na mnohé veci. Často povedia posolstvo, ktoré na mňa zapôsobí alebo už len to, ako sa pozerajú na svet.

Deti, jazyk, literatúra, symboly. Bude to nejako prepojené...

Teraz sme prišli k niečomu novému (smiech).

V rokoch 2018 až 2021 ste boli na misii v Mexiku. Ako k tomu došlo?

V rámci formácie sa nás pýtajú, či by sme chceli mať misijnú skúsenosť ešte pred doživotnými sľubmi. Potom, pri doživotných sľuboch, dostávame oficiálne misijné určenie, čo môže byť nejaká krajina v zahraničí alebo aj Slovensko.

Ja som bola pre takúto skúsenosť otvorená. Nemala som nejakú vysnívanú krajinu, ale vždy som si v žiadosti k sľubom písala, že som ochotná pracovať na misiách s deťmi a mladými v krajinách, kde sa hovorí jazykmi, ktoré ovládam. Zameriavala som sa viac na pastoračiu a učiteľstvo. Sestry v Ríme mi navrhli Mexiko. Prijala som to s radosťou. Zároveň to bola výzva a niečo tajomné. Mexiko som veľmi nepoznala, nikdy som nebola v Amerike.

Obrázok 1: Oltár pripravený pri príležitosti Dňa zosnulých – Día de los Muertos.

V ktorom regióne ste pôsobili?

Najdlhšie som pôsobila v Oaxace (čítaj Oachaka), to je jeden zo štátov v Spojených štátoch mexických. Tam som bola dva roky. No ešte predtým som mala šesť mesiacov kurz španielčiny v hlavnom meste Ciudad de México a tri mesiace som pomáhala v azylovom dome v meste Pachuca (čítaj Pačuka) v štáte Hidalgo. Duchovne som sprevádzala starších, opustených ľudí. Spolu so sestrami sme sa s nimi modlili, prichystali ich v nedeľu na svätú omšu a zabezpečili nejaké ďalšie aktivity. Pomáhali sme im pri jedle, ukladaní do postele. O ich ošetrovanie sa staral mexický zdravotnícky personál, my sme dohliadali na to, aby sa mali dobre.

V Oaxace ste pôsobili v centre pre deti.

Je to niečo ako jasle či súkromná škôlka pod záštitou našich sestier. Časť domu-kláštora sa premenila na škôlku. Deti sú tam od jedného do piatich rokov. Predškolskú prípravu musia absolvovať v štátnej škôlke.

Takže ste tu našli svoje učiteľské uplatnenie?

Dá sa to tak povedať, keďže som niektoré deti učila angličtinu. Okrem toho som pomáhala so všetkým, čo bolo treba – pri jedle, hygiene, uspávaní, prezliekaní a s hrami.

S učiteľstvom máte skúsenosti. Držali ste sa nejakej konkrétnej metodiky?

V podstate som si ju tvorila sama. Keďže som už predtým učila na škole v Nitre, mala som už nejakú skúsenosť, no to boli prváci až piatáci na základnej škole. V Mexiku som prišla k úplne maličkým deťom, ktoré ledva rozprávali po španielsky a ja som ich mala učiť angličtinu. Ale bola to zaujímavá skúsenosť. Snažila som sa rozdeliť si 25 minútovú hodinu tak, aby mali deti možnosť naučiť sa novú slovnú zásobu cez rôzne hry, ukazovačky, tance, cez vizuálne pomôcky a pracovné listy na vymaľovanie.

Škôlku navštevovali iba mexické deti? Čím sú špecifické? Odlíšujú sa niečím od tých slovenských?

Áno, iba mexické deti. Zdá sa mi, že deti sú všade rovnaké. Sú veľmi živé, no neplatí to na všetky, niektoré sú aj hanblivé. Sú zvyknuté na oslavy, pretože tam sa oslavuje všetko možné. Spomeniem dve významné udalosti, ako napríklad Deň nezávislosti 15. septembra a Día de los Muertos – Deň zosnulých v novembri. Počas roka deti oslavujú rôzne sviatky. Vystupujú v triedach, pripravujú nejaké aktivity, tancujú, spievajú, učia sa básničky. Niekedy sa oblečú do tradičného oblečenia alebo do masiek.

Obrázok 2: Fiesta

Znamená to, že žijú viac spoločensky?

Oslavujú život ako taký, taká je mexická kultúra. Dôležité momenty alebo dátumy sú vždy spojené s oslavou. K oslavám patrí nejaká hudba, tance, dobré jedlo a ohňostroje.

Aké je Mexiko?

Pestrofarebné. Všetko majú krásne vyzdobené farebnými papiermi. Náš učiteľ španielčiny nám hovoril, že Coco je jeden z najdôveryhodnejších mexických animovaných filmov, kde sa odráža mexická kultúra taká, aká je. Nie sú tam vymyslené veci, naozaj to také je.

Veľmi známy festival je tzv. „Guelaguetza“. V našom ponímaní sú to folklórne dni, ale pre nich to má aj iný, hlbší význam. Na dvojtýždňovom festivale predstavuje osem regiónov z Oaxacy svoje tance. Tanec je v mexickej kultúre chápaný aj ako istý druh modlitby – ďakuje sa za úrodu alebo sa prosí o požehnanie zeme. Ženy tancujú s pletenými košmi na hlave. Potom rozďajú ľuďom to, čo je v nich – čokoládu, chlieb, sladké pečivo... Na tento festival sa chodí pozerať mnoho turistov z iných krajín. Aj deti sa učia tieto tance a každá dedina má svoj vlastný malý festival. Keď sa blíži sviatok patróna miestneho kostola, robia sa novény – to znamená deväť svätých omší za sebou pred sviatkom patróna. Naša farnosť v dedinke San Augustín de las Juntas je zasvätená sv. Augustínovi, a tak sa deväť dní chodí na svätú omšu. Mesto v spolupráci s farnosťou pripraví raňajky ľuďom. Keď sa vyjde zo svätej omše, podáva sa horúca čokoláda so sladkým pečivom. Môžete si posediť a porozprávať. Po deviatich dňoch nastáva samotný sviatok, čiže veľkolepá oslava. Kostol je zaplavený nádhernými kvetmi.

Keď ste neučili v škôlke, ako ste si vyplňali voľný čas?

V niektoré dni som mala stretnutia vo farnosti s mladými. A okrem toho bežná práca a povinnosti doma.

Obrázok 3: Farnosť. Jana Smutná kľačí dole, tretia zľava.

Mala som stereotypnú predstavu, že na misie sa chodí väčšinou do oblastí, kde je vojna, hladomor alebo do oblastí sužovaných prírodnými katastrofami.

Misia sa nám často spája s pomocou druhým ľuďom, chudobným, čo je určite jej súčasťou. Základ misie však spočíva v evanjelizácii, čiže ohlasovaní evanjelia a povzbudení vo viere. V centre sú ľudia na okraji spoločnosti, chudobní či znevýhodnení. Naše sestry sa angažujú v rôznych oblastiach – vždy podľa možností sestier a potrieb ľudí. Niekedy si treba položiť aj otázku, kto je naozaj chudobný? Ide len o materiálnu chudobu? Snažíme sa tu byť pre všetkých.

Z akej potreby vznikla spomínaná škôlka?

Škôlka vznikla preto, že sestry rozlíšili, že je veľa slobodných mamičiek, ktoré si potrebujú zarobiť, no nemajú kde nechať deti alebo sú niekde v rodine, u starých rodičov. Lenže tie deti tam len sedia, lebo v Mexiku má každý prácu, každý niečo robí, lebo žijú z toho, čo robia. Takže babka má nejaký obchodík alebo varí a predáva jedlo na ulici a dieťa sedí pri nej, lebo sa mu nemôže venovať. V takom zmysle vznikla škôlka, aby deti mali aj vzdelanie, mamy mohli ísť do práce, a neskôr, keď nastúpia do školy, aby sa ich vedomosti rozvinuli. No viete, keď dieťa sedí prvých šesť rokov kdesi v obchodíku pri babke, nič nerobí, len sa hrá, tak sa tam stratí ten čas, kedy by sa mohlo rozvinúť iným spôsobom.

Keďže je to súkromná škôlka, dokážu to rodičia alebo single rodič finančne zvládať?

Hoci sa v našej škôlke platí školné, pomáhame aj takým ženám, ktoré nemajú možnosť to zaplatiť. Dohodneme, že niečo odpracujú – poumývajú alebo prídu upratať, keď môžu a nemusia platiť školné. Takto sa pomáha tým chudobnejším, čo si to nemôžu dovoliť. Ďalšia vec je, že zamestnávame mexické dievčatá ako učiteľky a tiež im pomáhame dorobiť si nejaké základné či rozširujúce vzdelanie.

Prečo je tam tak veľa slobodných mamičiek?

Partnerské vzťahy nevydržia tak dlho. Vládne tam akási voľnosť. Ale nie je to tak vo všetkých prípadoch. Hodnota rodiny ako takej sa nachádza na vysokej priečke. Každý chce mať deti, ale záväzky nie sú také silné.

Prečo pracujú aj starší ľudia, ktorí by mali byť už na dôchodku? Dostávajú vôbec dôchodky od štátu?

Ten sociálny systém nie je taký prepracovaný. Tí, ktorí sú zamestnaní v štátnej sfére, majú sociálne a zdravotné poistenie, ale mnoho ľudí nemá ani to. Musia pracovať každý deň a z toho žijú.

Je tam náročný život?

Je, lebo pokiaľ človek nie je vzdelaný, nedostane lepšiu prácu, a tak sa živí tým, čo si vymyslí.

Ako si najčastejšie zarábajú?

Majú svoje mini reštaurácie, bistrá, obchodíky na každom rohu. Nemusíte variť doma, lebo sa najete všade. Keď idete na cestu, nemusíte si pripravovať svoj sendvič, lebo vám ho určite ponúknu. Kúpíte si jedlo akékoľvek len chcete.

Ale ak je reštaurácia, bistro na každom rohu, dokážu z toho vyžiť?

Dokážu, tam je veľa ľudí. A je to lacné.

Aj vy ste sa tak stravovali?

My sme si so sestrami varili rôzne jedlá doma. Niekedy sme jedli aj mimo domu, najmä na oslavách. Mexické jedlo mi veľmi chutí. Trochu šokujúca bola pre mňa chuťová kombinácia sladkostí – konkrétne ovocná lízanka s čili, citrónom a soľou. Prvýkrát to skončilo v koši, lebo som to nedokázala zjesť. Na tretí rok mi to chutilo viac ako čokoláda. Keď som sa vrátila, bola som šokovaná, že mi vôbec nechutí naša čokoláda a sladkosti.

Čo vy a rodičia, súrodenci nebolo vám smutno?

Bola som už zvyknutá od konca strednej školy cestovať, takže momenty odlúčenia som už zažila predtým. V Mexiku som mala možnosť komunikovať cez WhatsApp, čo bola veľká výhoda.

Vráťme sa k oslavám mexických sviatkov. Ktorý vám najviac utkvел v pamäti?

Día de los Muertos – deň zosnulých. V našom ponímaní, keď vidíme nejaké kostričky, tak to spájame hneď so satanizmom alebo s Halloweenom, ale tam je to ešte niečo iné. Pripravujú si oltáre pre zosnulých, krásne vyzdobené, s jedlom, pohárom vody, lebo tá duša príde unavená, s fotkami, a to, čo bolo zaujímavé, že to bolo úplne integrované do katolíckej cirkvi. Oltár sa pripravuje v každom kostole, v každej domácnosti, v každom obchode, no a k tomu potom patria sprievodné tance. Sú aj také verzie, ktoré sú trochu strašidelnejšie, sprievody, kde to je už na hrane, ale podstata toho sviatku je veľmi pekná. Ten deň patrí zosnulým, radujú sa, pripomínajú si ich život, chodia na cintoríny, tam s nimi jedia, rozprávajú sa, smejú.

V našej kultúre sa málo rozpráva o smrti, akoby sme to odsúvali, že to nie je našou súčasťou. Z vášho rozprávania cítiť autentickosť a prirodzenosť, nezdá sa mi to ako znevažovanie, no v kontexte našej kultúry by to tak mohlo vyznieť. Tiež občas premýšľam, ako túto tému priniesť do svojej rodiny, pre svojho malého syna tak, aby s ním prirodzene rástla.

Oni sa s témou smrti a posmrtného života stretávajú už od detstva. Aj v škôlke je aktivita, kde si majú deti vymalovať usmiate kostričky. Pred obchodmi v tomto období nájdete usmievané sa kostry v pestrofarebných šatách. Myslím si, že nemajú strach zo smrti, lebo sa o tom rozpráva.

Ako s tým súvisí viera?

Mexičania sú veľmi hlboko veriaci. Prežívajú svoj život s Pánom Bohom každý deň, lebo nemajú žiadne istoty, či už v štáte alebo ohľadom zdravotného poistenia. Keď sú chorí, modlia sa za uzdravenie, keď nemajú peniaze, modlia sa, jednoducho vidia zázraky na dennej báze.

My, sestry, dávame veľký dôraz na to, aby sme na misiách nepristupovali k ľuďom ako tie, ktoré vedia viac, ani nepresadzujeme našu vlastnú kultúru. Mexičania majú svoje poznanie a sú veľmi kreatívni, vedia sa vo svojej kultúre, živote i ťažkostiach zorientovať. My by sme možno nevedeli čo robiť, keby sme sa dostali do ich životnej situácie, oni sú v tých ťažkých situáciách denno-denne. Sú šikovní rečníci, u nás sa hanbíme, chceme, aby to malo nejaký systém. Paradoxom je, že vďaka tým ťažkostiam života sú priebojní a zároveň si vedia vychutnávať život, oslavovať ho, lebo vedia, že zajtra tu nemusia byť.

Jana Smutná (1985) pochádza z Rajca neďaleko Žiliny. Vyštudovala učiteľstvo anglického a francúzskeho jazyka a literatúry na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (2006 – 2011). Dorobila si dvojité diplom z francúzskeho jazyka a literatúry na Univerzite Paris-

Est Créteil v Paríži (2011 – 2012). Do Misijnej kongregácie služobníc Ducha Svätého (Congregatio Missionalis Servarum Spiritus Sancti – SSpS) v Ivanke pri Nitre vstupovala v roku 2013, ktorú si vybrala aj na základe toho, že ovláda niekoľko jazykov (francúzština, angličtina, španielčina) a rada spoznáva nové kultúry. Po prvom roku v kláštore na Slovensku absolvovala medzinárodný noviciát v Ríme (2014 – 2016). Po zložení prvých sľubov v Ivanke pri Nitre učila na základnej škole v Nitre (2016 – 2018). Nasledovala trojročná misia v Mexiku (2018 – 2021). Prípravu na doživotné sľuby absolvovala v Poľsku 2021 – 2022. Po zložení doživotných sľubov v júli 2022 Sr. Jana dostala misijné určenie Slovensko a momentálne učí náboženstvo a anglický jazyk.

Text: -bb-

Foto: -bb-, archív J. Smutnej